

مقدمه

لزوم پیوند، ارتباط و همکاری میان کشورها در زمینه‌های مختلف علمی و ادبی، ویژگی برجسته جهان معاصر است و این تعاون و تعامل جز به مدد ترجمه، میسر نخواهد شد. امروزه تصور پیشرفت علم و ادبیات و فرهنگ جهانی و دیگر زمینه‌های روابط بین‌المللی بدون توجه به نقش ترجمه، ناممکن به نظر می‌رسد. از این رو ما شاهد گسترش روزافزون قلمرو ترجمه و نقش آن در توسعه فرهنگهای ملی، روند فرهنگ جهانی و مبادلات بین‌المللی هستیم.

از سویی دیگر تعامل دو زبان فارسی و عربی به عنوان زبانهای کهن و اصیلی که در حوزه اسلامی قرار دارند و از ادبیات غنی و سرشار و پیشینه پرافتخار و کم‌نظیری برخوردارند، همواره ضروری و اجتناب‌ناپذیر بوده است. پیروزی انقلاب اسلامی ایران و تحولات سیاسی منطقه خاورمیانه در دهه‌های اخیر از مجموعه عواملی است که نیاز به انتقال افکار و آرمانها و توانمندیهای فرهنگی و اقتصادی را بین ایران و کشورهای عربی دو چندان کرده است.

کتاب حاضر گامی است نو برای آشنا کردن دانشجویان با اصول و روشهای عملی ترجمه از عربی به فارسی و تلاشی است برای قانونمندتر کردن روش تدریس ترجمه در رشته زبان و ادبیات عربی. روش پیشنهادی برای تدریس این کتاب چنین است که استاد پس از تشریح درس، متون نمادین را در اختیار دانشجویان قرار داده و ابتدا آن را می‌خواند و احیاناً کلمات یا اصطلاحات مشکلی را که حدس می‌زند دانشجویان نتوانند معنا یا معادل آنها را از فرهنگ لغت، استخراج کنند بیان می‌کند. دانشجویان براساس مطالب ارائه شده در درسها، یا متن را در خانه ترجمه کرده و به کلاس می‌آورند و یا به صورت گروهی در کلاس ترجمه می‌کنند. سپس ترجمه‌های خود را می‌خوانند و استاد

براساس ترجمه خودش، ترجمه دانشجویان را تصحیح کرده، دلایلی در رد یا قبول ترجمه‌های پیشنهادی دانشجویان می‌آورد.

اواسط ترم که دانشجویان تا حدودی با روش ترجمه کردن آشنا شده‌اند و متنهای مختلفی را ترجمه کرده‌اند، استاد متون متفاوتی را انتخاب می‌کند و به عنوان ترجمه انفرادی به طور جداگانه در اختیار دانشجویان قرار می‌دهد تا ترجمه آن را در پایان ترم، ارائه دهند.

استاد ترجمه‌هایی را که غلطهای عمدی در آن ایجاد کرده در اختیار دانشجویان قرار می‌دهد و از آنان می‌خواهد ترجمه را با متن اصلی، مقابله کرده و مواردی را که نادرست تشخیص می‌دهند با ذکر دلیل مشخص کرده و در کلاس، بحث کنند. این فعالیت از نظر آموزشی بسیار مفید است، زیرا حساسیت دانشجو را نسبت به تفاوت‌های دو زبان افزایش می‌دهد.

ترجمه اساساً فعالیتی است که از دو مهارت عمده درک و بیان تشکیل شده است. درک، شامل آشنایی با زبان مبدأ در حد استخراج جنبه‌های مختلف معنا از متن می‌شود و بیان به معنای بازنویسی معنای انتزاع شده از متن اصلی براساس معیارهای زبانی و فرهنگی زبان مقصد است. در مقایسه بین توانایی درک و قدرت بیان، باید برای بیان، اهمیت بیشتری قائل شویم؛ زیرا ترجمه، حادثه‌ای است که در زبان مقصد، اتفاق می‌افتد. مطالعه آثار نویسندگان معاصر فارسی و خواندن مطالب سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مطبوعات و آشنایی با آثار ادبی نویسندگان گذشته، بر قدرت بیان مترجم می‌افزاید.

ترجمه‌هایی که در متن درسها آمده چنانکه از عنوان آنها برمی‌آید، پیشنهادی است و لزوماً بهترین یا تنها ترجمه ممکن نیست؛ زیرا ذوق و سلیقه هر فرد، عامل مهمی در ترجمه او و نیز قضاوت وی نسبت به ترجمه دیگران است و اساساً رنگ نسبت را نمی‌توان از ترجمه زدود. در نهایت، آنچه چند ترجمه درست و صحیح را از یکدیگر متفاوت و گاه یکی را متمایز می‌کند، ذوق مترجمان و سلیقه منتقدان است.

رضا ناظمیان

عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبایی